

Boska komedia Dantego

Poetycka summa średniowiecza

Autor: Dante Alighieri

Czas akcji: noc z Wielkiego Czwartku na Wielki Piątek, 7 kwietnia 1300 r., trwa około tygodnia. Jest to czas walk z papieżem.

Miejsce akcji: Piekło, Czyściec, Raj

O *Boskiej komedii*:

"Boska komedia" ? zatytułowana przez autora jako *Komedia*, określenie *boska* zostało dodane przez potomnych jako wyraz szacunku dla dzieła. Bohaterem i autorem utworu jest Dante, pisał go przez 14 lat, po włosku. Natknął się w swoim życiu na pychę, chciwość i rozpustę, te grzechy spychają go ku złu i postanowił je opisać. Utwór opowiada o wędrówce poety Dantego przez zaświaty, czyli piekło, czyściec i raj. Boska komedia jest odzwierciedleniem wiedzy filozoficznej i historycznej jej czasów. Poznajemy społeczeństwo, którego przedstawiciele Dante spotyka w zaświatach.

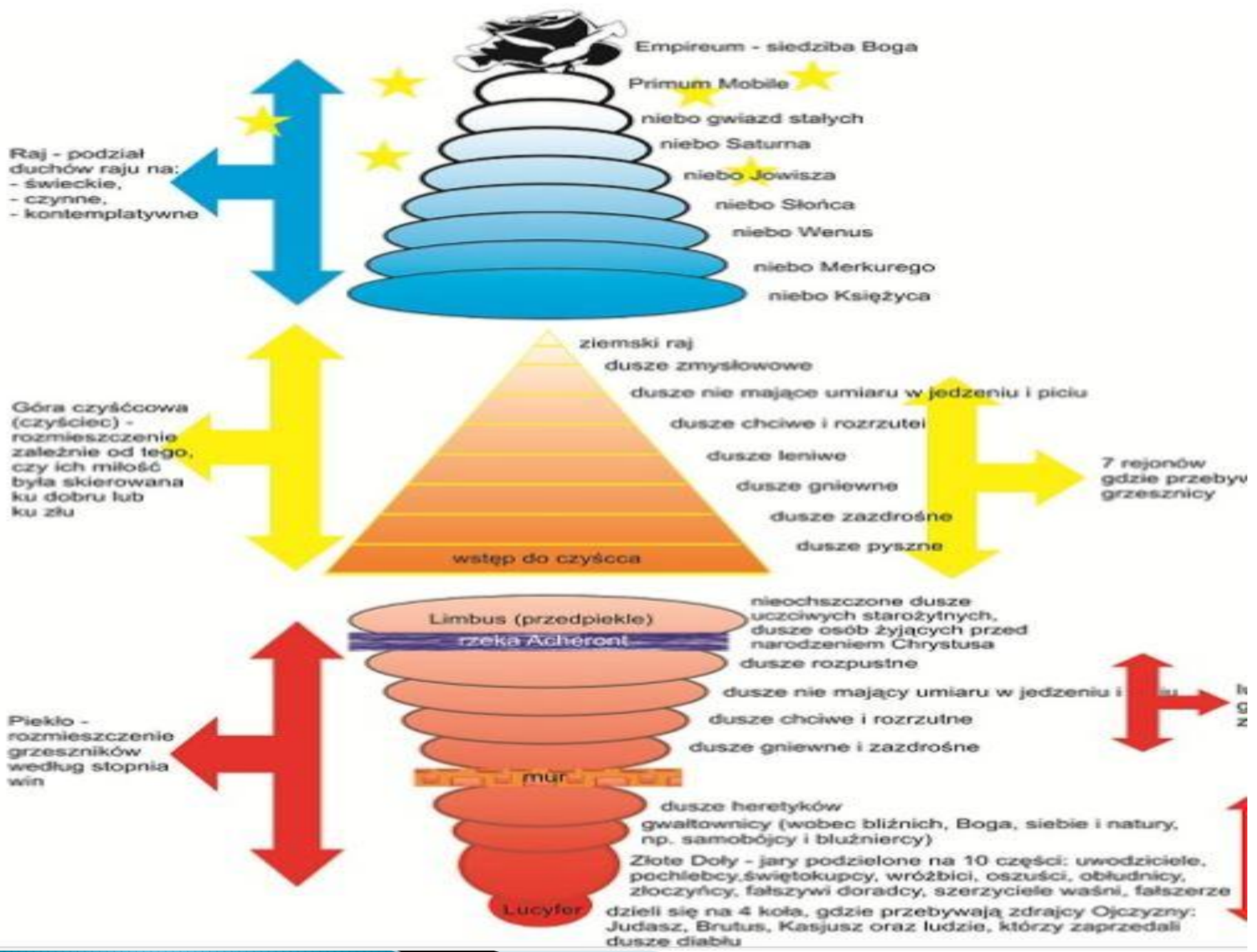
Budowa *Boskiej komedii*:

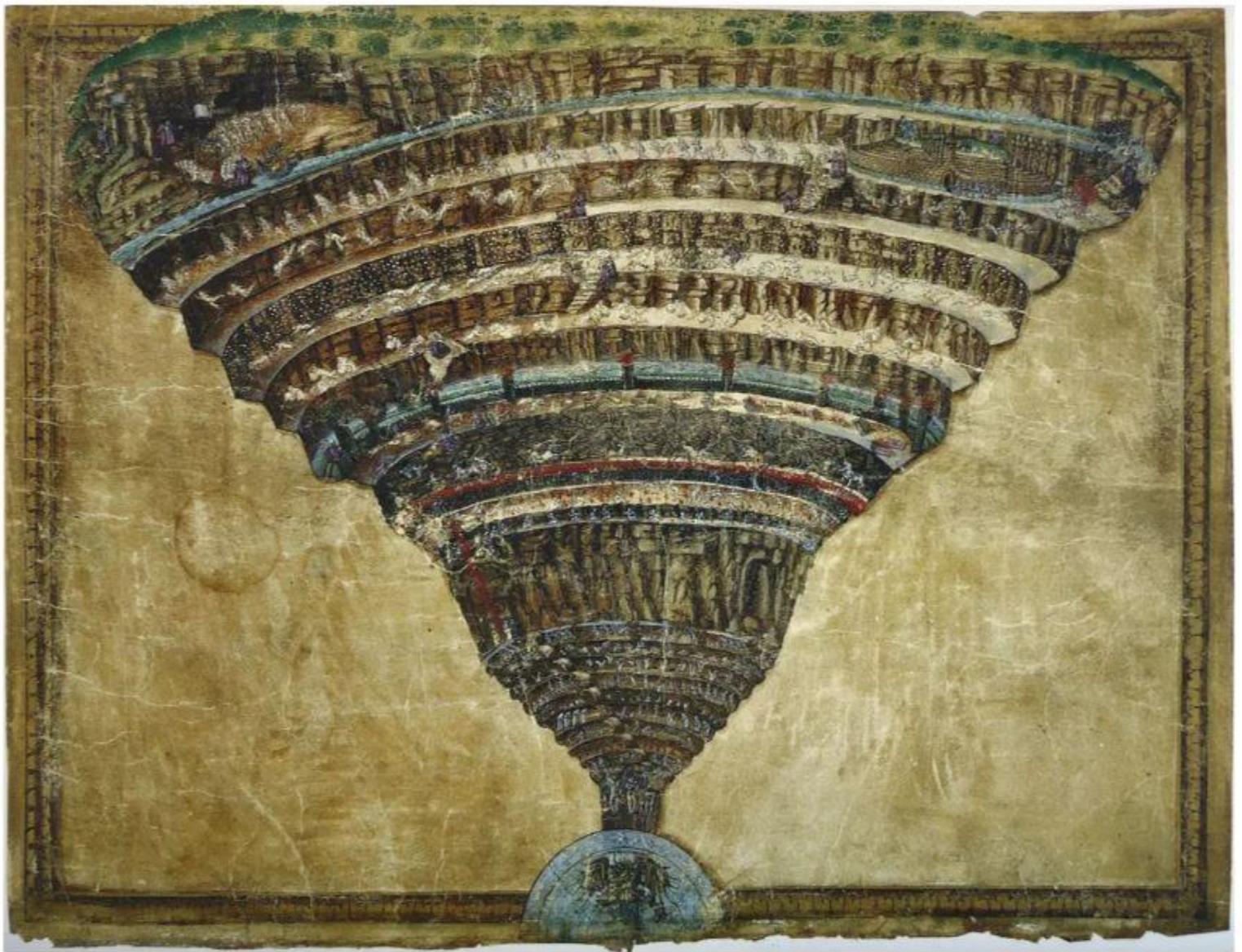
Kompozycja opiera się na liczbie 3: utwór składa się z trzech części: piekło, czyściec i raj, które przedstawiają wędrówkę Dantego po 3 zaświatach. Każda z tych części składa się z 33 pieśni, a każda część pisana jest tercyną, czyli zwrotką 3 wersową o układzie rymów w sąsiednich strofach aba, bcb,cdc. Łącznie z pieśnią wstępną utwór składa się ze 100 pieśni.

Dante – autor i bohater poematu

- ▶ ma 35 lat (znajdował się w życia wędrownie na połowie czasu);
- ▶ narrator, a jednocześnie autor pisze o sobie, spotyka swoich wrogów i rodzinę;
- ▶ wyrusza w podróż po zaświatach
- ▶ bohater ponadczasowy, gdyż szuka odpowiedzi na ponadczasowe pytania (wartości, kara i nagroda po śmierci).
- ▶ reprezentuje człowieka (motyw everymana)

Sandro Botticelli, *Mapa piekieł*, między 1480 a 1490

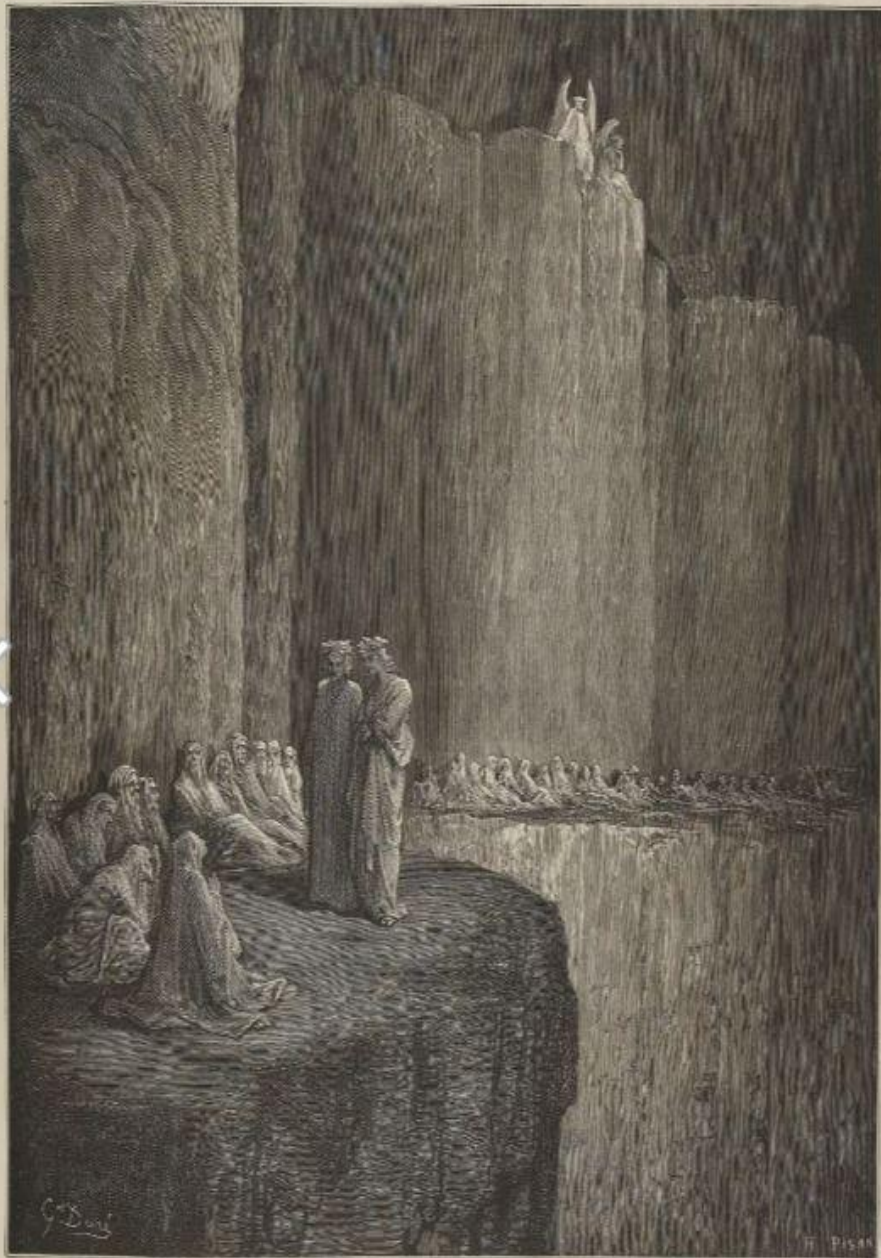
Nad bramą piekła widnieje napis: „Ty, który wchodzisz, żegnaj się z nadzieją”. Tuż za nią znajduje się przedpiekle, w którym przebywają ludzie gnuśni, obojętni na dobro i zło. Piekło podzielone jest na **dziewięć kręgów**, po których oprowadza Dantego Wergiliusz.

Dziewięć kręgów piekielnych

Krąg I	ludzie prawi, ale nieochrzczeni oraz wielcy mędracy starożytni, którzy nie doznają cierpienia, jednak czują wszechogarniającą tęsknotę
Krąg II	lubieżnicy ulegający namiętnościom
Krąg III	ludzie, którzy zgrzeszyli obżarstwem
Krąg IV	chciwi i rozrzutni
Krąg V	zazdrośnicy, ludzie pełni gniewu i pychy
Krąg VI	heretycy
Krąg VII	mordercy, samobójcy, bluźniercy, sodomici, lichwiarze
Krąg VIII	oszuści, np. pochlebcy, wróżbici, uwodziciele
Krąg IX	zdraycy, w tym na samym dole, w trzech paszczach Lucyfera: Judasz (zdrayca Chrystusa), Brutus i Kasjusz (spiskowcy, mordercy Juliusza Cezara)

Piekło

- ▶ Znajduje się w głębi ziemi i ma postać leju zwężającego się ku dołowi.
- ▶ Składa się z 9 kręgów, gdzie przebywają potężni, rozmieszczeni w zależności od stopnia swoich win.
- ▶ Każdy krąg ma swojego strażnika: Minos, Pluton, Cerber, Minotaur i inni.
- ▶ Napis na bramie piekła:
„Ty który wchodzisz
żegnaj się z nadzieją”
Napis informuje, że stamtąd nie ma już powrotu, każdy kto tam wejdzie, ma stracić wszelką nadzieję, co dodatkowo zwiększa siłę cierpienia, które nigdy się nie kończą.
- ▶ Sceny dantejskie: sceny przedstawiające okropne męki – usłyszeli męki ludzi, którzy cierpią przez wieczność(bluźnierstwa i krzyki.)
- ▶ Przed piekłem właściwym znajdowało się przedpiekle (Limbus), gdzie przebywali ludzie wzgardzeni przez Boga i szatana, gdyż na ziemi byli obojętni na dobro i zło.
- ▶ Przedpiekle było oddzielone od piekła właściwego rzeką Acheront, przez którą zmarłe dusze przewoził Charon
- ▶ Każdy grzesznik był karany tym, czym grzeszył, np. obżarstwo karane głodem, kłótniwość splątaniem ciał wrogów.
- ▶ W piekle panował straszny wiatr, który targał duszami ludzkimi, a wywoływały go przez skrzydła władcy piekieł, który zamieszkiwał ostatni 9 krąg.
- ▶ Władca- Lucyfer (zbuntowany anioł, niosący światło) przebywał na samym dnie w dziewiątym kręgu. Miał trzy twarze różnego koloru, w paszczach gniótł Judasza, Brutusa, Kasjusza (zdrajcy ojczyzny, Dante uznał, że jest to najcięższy grzech stąd umieścił ich na samym dole).

- Czyściec to u Dantego wysoka **góra o dziewięciu piętrach**, po której wspinają się dusze pokutujących. Na jej szczycie znajduje się raj ziemski.
- Także tutaj przewodnikiem Dantego jest Wergiliusz.
- Bohater spotyka w czyścцу wielu znanych sobie ludzi, m.in. swego przyjaciela kompozytora Casellę, Katona Młodszeo, rzymskiego poetę Stacjusza.
- U wejścia do raju ziemskiego Wergiliusz przekazuje Dantego Matyldzie, a ona prowadzi go do Beatrycze – ukochanej poety.

Gustave Doré, ilustracja do *Boskiej komedii* Dantego,

- Po tej części zaświatów, składającej się z **dziwięciu nieb**, prowadzają Dantego jego ukochana Beatrycze oraz Bernard z Clairvaux.
- Tu umieścił poeta świętych, ale także m.in. cesarza Justyniana I, który uporządkował prawo rzymskie.
- W niebie znalazł się także pierwszy człowiek – Adam, co jest dowodem miłosierdzia Boga.
- Dziewiąte niebo zostało podzielone na dziewięć chórów anielskich, a nad nim znajduje się siedziba Boga mająca symboliczny kształt białej róży.

Gustave Doré, ilustracja do *Boskiej komedii* Dantego,

Przewodnicy Dantego

Dantemu w jego wędrówce przez zaświaty stale towarzyszy jakaś postać pełniąca rolę przewodnika i opiekuna.

* Przez najstraszniejszy obszar pozagrobowej rzeczywistości, a więc piekło, prowadzi go rzymski poeta, Wergiliusz. Nadanie mu tak znaczącej rangi w poemacie może wynikać z dwu przyczyn. Po pierwsze, uchodzi on za patrona poetów, mistrza sztuki poetyckiej, a tym samym swoisty wzór Dantego. Po drugie, w średniowieczu Wergiliusza postrzegano jako osobę, która przewidziała narodziny Chrystusa (tak interpretowano fragment jego eklogi). Niejednokrotnie strzeże on bohatera poematu przed niebezpieczeństwami grożącymi w świecie zmarłych.

* Beatrycze - postać historyczna, która zajmowała ważne miejsce w biografii poety (Beatrycze Potrinari, wcześniej zmarła ukochana Dantego).

* W najwyższej sferze Nieba przewodnikiem jest św. Bernard z Clairvaux.

Symbole w Boskiej komedii

Symbolika w *Boskiej komedii*:

Symbolika liczb:

- 3 - symbol Trójcy Świętej
- 3 bestie (lew, pantera, wilczyca)
- 3 królestwa
- 10 - symbol doskonałości

Alegoryczność postaci:

- pantera - zawiść
- lew - pycha
- wilczyca - chciwość

Przesłanie „Boskiej komedii”

Rozumienie alegoryczne poematu:

- ▶ Dante wędrujący przez zaświaty jest metaforą ludzkiej podróży przez życie, której celem jest odnalezienie cennych wartości, np. mądrości. Dante wędrując, poznaje lepiej siebie i swoją twórczość, która wbrew założeniom średniowiecza ma służyć potomnym, pojawia się tu motyw sławy poety typowy dla starożytności.
- ▶ Alegoryczna wędrówka duszy ludzkiej, która składa się z trzech etapów. Pierwszy to upadek (piekło), następnie oczyszczenie (czyściec), a ostatnim jest obcowanie z Bogiem i osiągnięcie harmonii wewnętrznej (raj).

W utworze zło zostaje potępione, nawołuje się do uczciwego życia bez grzechu i wykonywania dobrych uczynków, gdyż złe są surowo karane. Utwór ostrzega ludzkość, że nie ma winy bez kary.

Bóg jest najwyższą wartością.

Wrogowie autora są krytykowani w dziele i umieszczani w piekle. Dzięki utworowi Dante mógł wyrównać rachunki i wyrazić swoje poglądy.

Dante zadaje pytania bliskie każdemu człowiekowi, o istnienie, życie po śmierci.

Wizja zaświatów Dantego stała się popularna w całej Europie. Aby prawidłowo ją odczytać, trzeba posiadać bogatą wiedzę na temat mitów i historii cywilizacji śródziemnomorski

Boska komedia jako utwór z pogranicza epok

Średniowiecze

- Odzwierciedlenie idei teocentryzmu, obraz zaświatów zgodny z poglądami średniowiecznymi.
- Kompozycja oparta na liczbie 3 mającej symboliczne znaczenie:
 - utwór napisany strofą o trzech wersach (tercyna),
 - podział na 3 części, z których każda składa się z 33 pieśni,
 - wyodrębnienie w każdej z części zaświatów 9 poziomów (3+3+3).
- Występowanie wielu symboli i alegorii.
- Wykorzystanie motywu wędrówki (częstego m.in. w moralitetach).
- Dydaktyczny charakter utworu, pragnienie pouczenia czytelnika, wskazania mu drogi życiowej.

Renesans

- Napisanie utworu nie po łacinie, lecz w języku włoskim.
- Liczne nawiązania do antyku (np. Wergiliusz jako przewodnik po piekle i czyścisku, postaci Homera, Minosa, Hektora, Eneasza).
- Indywidualizm – autor czyni siebie bohaterem i odnosi się do osobistych doświadczeń (np. miłości do Beatrycze).
- Przejawy humanizmu: zwracanie uwagi na przeżycia i emocje człowieka.
- Przywoływanie aktualnych kwestii społecznych i politycznych (np. Dante zawarł w tekście krytykę swych wrogów politycznych).
- Rezygnacja z typowej dla średniowiecza anonimowości, podkreślenie znaczenia sławy poetyckiej.